

Zbigniew Jakubczyk

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

ANALIZA INWESTYCJI EKOLOGICZNYCH W WOJEWÓDZTWIE OPOLSKIM W UJĘCIU RODZAJOWYM – ANALIZA RETROSPEKTYWNA

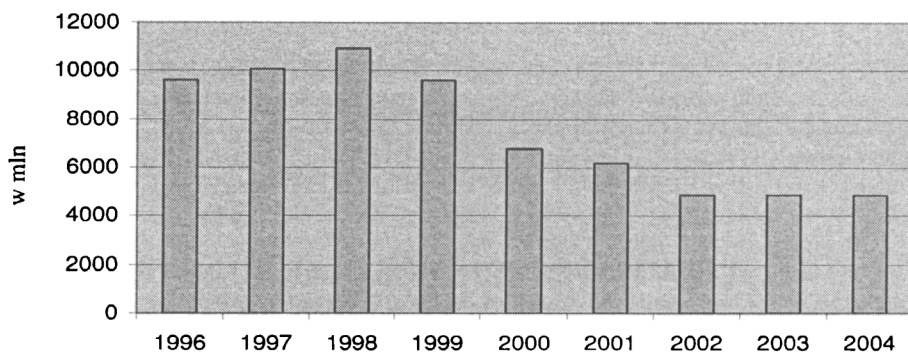
1. Wprowadzenie

Istniejący w Polsce system finansowania ochrony środowiska przechodził w ostatnich latach kryzys, czego efektem była stała tendencja spadkowa (od 1998 r.) udziału wydatków inwestycyjnych w tej sferze. Jednakże już w latach 2003 i 2004 obserwujemy tutaj nieznaczny wzrost nakładów. Do przyczyn załamania się procesu inwestycyjnego w ochronie środowiska można zaliczyć:

- pogorszenie ogólnej koniunktury gospodarki narodowej,
- mniejsze zainteresowanie inwestycjami związanymi z ochroną środowiska (powolny zwrot zainwestowanego kapitału),
- długotrwałe „schładzanie gospodarki”,
- zmniejszenie zainteresowania pożyczkami z celowych funduszy ekologicznych w związku z możliwością uzyskania pomocy z Unii Europejskiej,
- opóźnienie w absorpcji środków z Unii Europejskiej,
- niewypłacalność niektórych gmin, uniemożliwiająca inwestowanie w ochronę środowiska,
- liberalizację w egzekwowaniu wymagań ochrony środowiska wobec małych i średnich przedsiębiorstw [*Instrumenty...* 2005, s. 98].

Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska w Polsce wzrastały systematycznie jedynie do 1998 r., kiedy to osiągnęły najwyższy poziom (ponad 9 mld zł). Od następnego roku obserwujemy wyraźne zmniejszenie wydatków na ten obszar gospodarki. Najniższą dynamikę zanotowano w 2000 r., kiedy to nakłady zmniejszyły się o ok. 30% w porównaniu z rokiem poprzednim. Z kolei najwyższy wskaźnik dynamiki został osiągnięty w 1996 r., kiedy to nakłady na inwestycje proekologiczne wzrosły o 66% w stosunku do roku poprzedniego, ale tak wysoki

wzrost wiązał się częściowo ze zmianami metodologicznymi, wprowadzonymi przez GUS [*System finansowania...* 2005, s. 34-36].

Rys. 1. Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska w Polsce w latach 1996-2004
(ceny stałe z 2001 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji [*Ochrona środowiska...* 2005].

Wysokie wydatki na inwestycje w ochronę środowiska od wielu lat ponosi przemysł, na który składają się: górnictwo i kopalnictwo, przetwórstwo przemysłowe oraz wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną. Najwyższe nakłady w przemyśle wystąpiły w 1998 r. – ponad 5,5 mld zł, ale w następnych latach udział tego sektora zmniejszył się prawie o połowę, co znacząco wpłynęło na zmniejszenie nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska ogółem w kraju. Ponadto wysokie wskaźniki udziału w wydatkach na inwestycje proekologiczne występują w sekcji: administracja publiczna i obrona narodowa. Łącznie wydatki na ochronę w działach: przemysł oraz administracja publiczna i obrona narodowa stanowią ponad 90% wszystkich nakładów na ochronę środowiska [*System finansowania...* 2005, s. 38].

Udział nakładów na ochronę środowiska w nakładach inwestycyjnych ogółem w latach 1993-1995 oscylował wokół 6%. Największy wzrost nastąpił w 1996 r., kiedy to wskaźnik ten osiągnął poziom 9,4%, jednakże tak wysoki poziom, co już sygnalizowano, wiązał się m.in. ze zmianami metodologii liczenia nakładów przez GUS. Od roku 1996 udział nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w relacji do inwestycji realizowanych w gospodarce wykazuje wyraźną tendencję spadkową. W latach 2000-2001 kształtował się na poziomie ok. 5%, ale już w kolejnych latach wyniósł 4,6%, a w ostatnim analizowanym roku 4,4% (tab. 1).

Na początku lat dziewięćdziesiątych udział nakładów na ochronę środowiska w produkcie krajowym brutto był bardzo niski, przed 1990 r. kształtował się nawet poniżej 0,5%. Natomiast w 1996 r. udział ten osiągnął apogeum wynoszące 1,6%, co było wartością porównywalną z krajami rozwiniętymi (choć nakłady

Tabela 1. Udział nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w nakładach inwestycyjnych ogółem i w produkcie krajowym brutto w latach 1993-2004 (w procentach)

Rok	Udział w nakładach inwestycyjnych ogółem	Udział w PKB	Rok	Udział w nakładach inwestycyjnych ogółem	Udział w PKB
1993	6,1	1,0	1999	6,8	1,4
1994	6,3	1,0	2000	4,9	0,9
1995	6,7	1,1	2001	5,1	0,8
1996	9,4	1,6	2002	4,6	0,6
1997	8,1	1,6	2003	4,6	0,6
1998	8,0	1,6	2004	4,4	0,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji [*Ochrona środowiska...* 2005].

w przeliczeniu na jednego mieszkańca nadal pozostawały dużo mniejsze). Od roku 1999 można zaobserwować postępujący regres, który to wyraźnie się zastrzył w 2000 roku. Od roku 2003 udział nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w PKB Polski wykazuje stały, niezadowalający poziom 0,6% [Graczyk, Jakubczyk 2006].

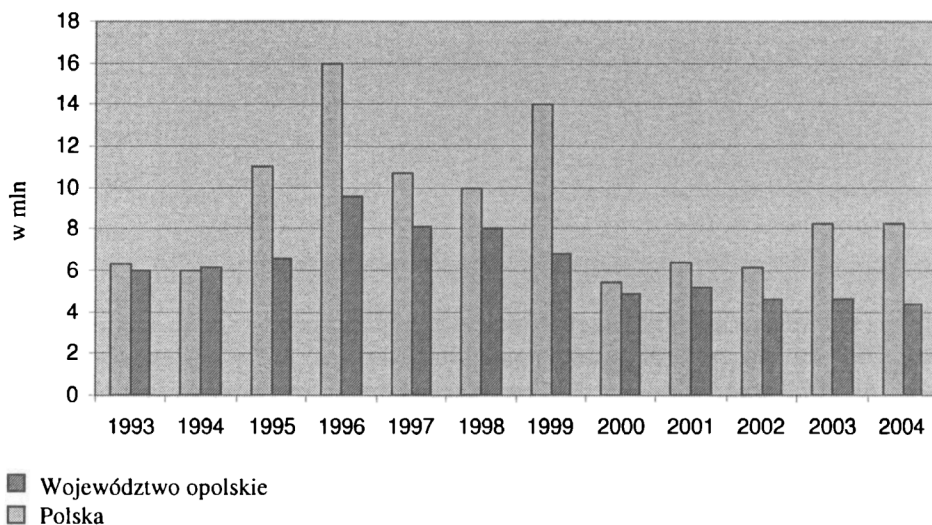
2. Ocena inwestycji z zakresu ochrony środowiska w województwie opolskim w okresie 1993-2004

W latach 1993-2004 mieliśmy do czynienia z trzema odmiennymi trendami w tym zakresie w województwie opolskim. Były one związane w dużym stopniu z tendencjami, jakie występowały w całej gospodarce, jako że sektor ochrony środowiska nie jest autonomicznym, wyizolowanym sektorem, ale tak jak inne branże podlega fluktuacjom koniunkturalnym.

Istotny postęp w zakresie zwiększania wielkości środków finansowych na inwestycje w ochronę środowiska nastąpił w pierwszej części omawianego okresu (1993-1997). W okresie drugim natomiast (1998-2001) zaobserwowano poważny regres. Trzeci trend to okres powolnego wychodzenia z zapaści inwestycyjnej (2002-2004), ale dotyczy to głównie województwa opolskiego, gdyż udział nakładów na ochronę środowiska w produkcie krajowym brutto w skali całego kraju wykazuje nadal tendencję malejącą.

Wskaźnikiem przydatnym do oceny procesów inwestycyjnych jest udział nakładów na ochronę środowiska w nakładach inwestycyjnych ogółem, gdyż ilustruje on, jakie miejsce nakłady te zajmują w strukturze inwestycji (rys. 2). W analizowanym okresie można zaobserwować stałą przewagę wskaźnika dla województwa opolskiego nad średnią krajową. W bardzo dobrym dla ochrony środowiska 1996 r. omawiany wskaźnik wynosił dla Polski 9,4%, a dla województwa opolskiego aż 16%. Co ciekawe – w kryzysowym 1999 r. przewaga ta była jeszcze większa: Pol-

ska – 6,8%, województwo opolskie – 14%. Po okresie załamania, jakie miało miejsce w latach 2000-2002, sytuacja poprawiła się w województwie opolskim i podobne proporcje zostały zachowane w latach 2003-2004.

Rys. 2. Udział nakładów na ochronę środowiska w nakładach inwestycyjnych ogółem w latach 1993-2004

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji [Ochrona środowiska... 2005].

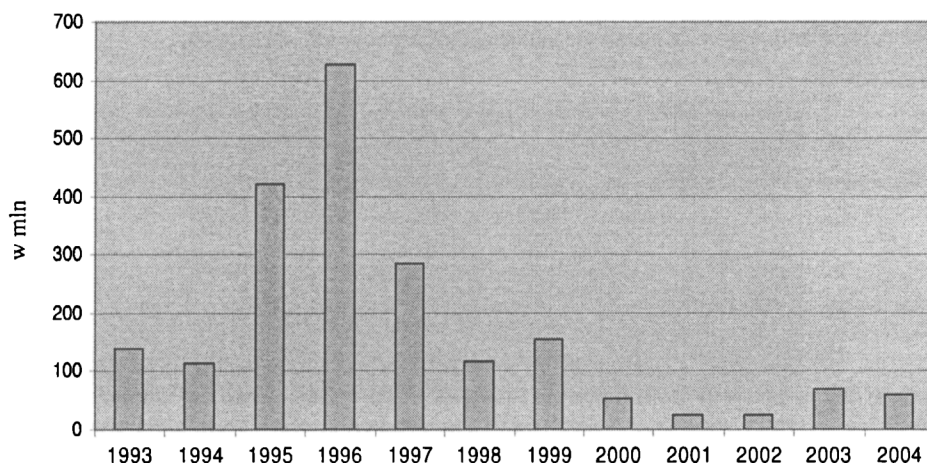
Istotną kwestią są tendencje zmian w strukturze nakładów na ochronę poszczególnych komponentów środowiska w województwie opolskim. Na początku rozpatrywanego okresu przeważały wydatki na ochronę powietrza (57,5%) i utrzymywały one tendencję wzrostową do 1996 roku. W kolejnych latach miał miejsce relatywny wzrost wydatków na ochronę wód, przewyższając nawet wskaźniki ogólnokrajowe. Było to związane z kończeniem inwestycji kluczowych dla czystości powietrza (m.in. instalacji odsiarczania mokrego w Elektrowni „Opole”). Do roku 2004 stosunkowo niedużo wydawano na gospodarkę odpadami – występował tutaj duży kontrast pomiędzy wskaźnikami dla województwa (a także Polski) i wskaźnikami państw Unii Europejskiej (tab. 2). Być może 2004 r. jest rokiem przełomowym i tendencja wzrostowa tej grupy wydatków utrzyma się w następnych latach. W latach 2000-2001 wzrósł udział wydatków klasyfikowanych jako inne – dotyczy to przede wszystkim inwestycji związanych z poszanowaniem energii. Tego typu inwestycje są stymulowane głównie przez wzrost cen nośników energii. Niemniej jednak następne lata przyniosły tu tendencję zniżkową, aż do całkowitego zaniku w 2004 roku.

Tabela 2. Struktura rodzajowa nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w województwie opolskim w latach 1993-2004 (w %)

Rok	Ochrona wód	Ochrona powietrza	Gospodarka odpadami	Inne
1993	25,75	57,54	17,13	0,05
1994	29,09	53,28	15,75	1,88
1995	12,74	80,43	6,65	0,18
1996	12,09	83,84	4,01	0,06
1997	25,11	62,83	11,25	0,81
1998	45,26	35,02	18,07	1,66
1999	54,56	34,83	9,50	1,11
2000	66,29	23,85	8,33	1,54
2001	70,11	18,46	4,49	6,95
2002	66,69	21,25	7,65	4,40
2003	51,13	40,99	5,44	2,44
2004	53,09	34,74	12,17	0,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji [Ochrona środowiska... 2005].

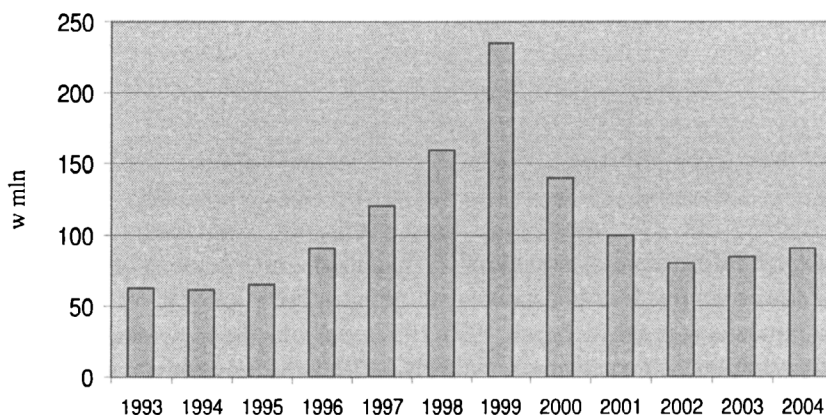
Ciekawych informacji dostarcza analiza dynamiki zmian bezwzględnych wielkości nakładów inwestycyjnych w podstawowych grupach rodzajowych. W sferze ochrony powietrza atmosferycznego w latach 1995-1997 pojawiło się ożywienie inwestycyjne, jednak wygasło w latach następnych. Nakłady w 2001 r. liczone w cenach stałych były niemal 24 razy mniejsze niż w rekordowym 1996 roku (26,3 mln wobec 626,4 mln zł). Rok 2003 przyniósł nieznaczne odwrócenie negatywnych tendencji, ale dane z roku kolejnego wywołują pewne wątpliwości co do stałości trendu (rys. 3).

Rys. 3. Nakłady na ochronę powietrza w województwie opolskim w latach 1993-2004 (ceny stałe z 2001 roku)

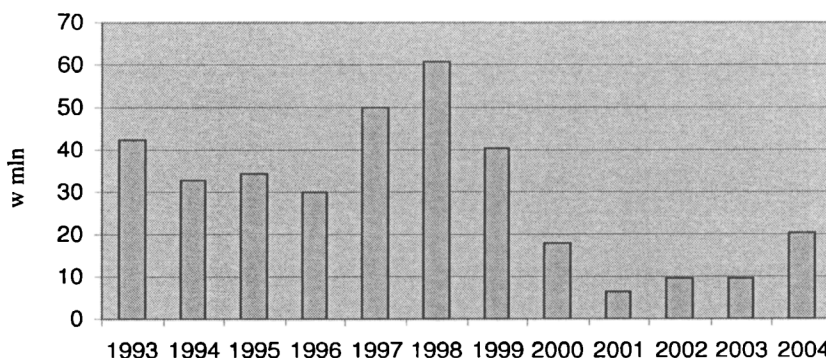
Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji [Ochrona środowiska... 2005].

Odmienne kształtowała się sytuacja w zakresie ochrony wód. Przez pierwsze trzy analizowane lata utrzymywała się względna stabilizacja. Przyspieszenie procesów inwestycyjnych nastąpiło w 1996 r. i trwało do 1999 r. pomimo wyraźnej już w tym czasie recesji w kraju. Wiąże się to z długością cyklu inwestycyjnego budowy oczyszczalni zarówno komunalnych, jak i przemysłowych. Nieznaczne odwrócenie negatywnych trendów nastąpiło dopiero w dwóch ostatnich latach badanego okresu, a czynnikiem ożywiającym inwestycje w tej grupie były m.in. możliwości pozyskania środków finansowych przez gminy z funduszy przedakcesyjnych (rys. 4).

Rys. 4. Nakłady na ochronę wód w województwie opolskim w latach 1993-2004 (ceny stałe z 2001 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji [Ochrona środowiska... 2005].

Rys. 5. Nakłady na gospodarkę odpadami w województwie opolskim w latach 1993-2004 (ceny stałe z 2001 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji [Ochrona środowiska... 2005].

W latach 1993-1996 zanotowano wyraźny, stały spadek nakładów na inwestycje w zakresie gospodarki odpadami. W kolejnych latach nastąpił wzrost, który osiągnął swoje apogeum w 1998 roku. Wzrost ten należy wiązać z wprowadzeniem w życie Ustawy o odpadach oraz o utrzymaniu porządku i czystości w gminach. W najgorszym 2001 r. nakłady finansowe w ujęciu realnym były niemal 10 razy mniejsze w stosunku do najlepszego 1998 roku (6,4 mln wobec 60,9 mln zł). Zmiana negatywnych tendencji nastąpiła w latach 2002-2003, a już w 2004 r. obserwujemy wyraźną tendencję wzrostu (rys. 5).

3. Podsumowanie

Porównując udział nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w nakładach inwestycyjnych ogółem w województwie opolskim i w Polsce, można zaobserwować, że do 2000 r. trendy panujące w skali kraju odbijają się bezpośrednio na trendach w województwie. Jednak od 2001 r. następuje zmiana – pomimo utrzymującego się trendu spadkowego w kraju w województwie opolskim możemy zaobserwować powolny wzrost tego wskaźnika.

Istotną kwestią są tendencje zmian w strukturze rodzajowej nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska na Opolszczyźnie. Na początku badanego okresu przeważały wydatki na ochronę powietrza, a w ostatnich latach dominującą pozycję zajęły wydatki związane z ochroną wód. Wydatki na inwestycje w zakresie gospodarki odpadami utrzymują niezadowalająco niski poziom.

Literatura

- Graczyk A., Jakubczyk Z., *Inwestycje ekologiczne jako element implementacji polityki zrównoważonego rozwoju w województwie opolskim w latach 1993-2004 – ujęcie strukturalne*, AE, Wrocław 2006 (maszynopis).
- Instrumenty polityki ekologicznej*, red. B. Kozłowska, PAN, Łódź 2005.
- Jakubczyk Z., *Finansowe aspekty inwestycji ekologicznych*, [w:] *Ochrona środowiska w województwie opolskim w latach 1993-2003*, red. W. Drobek, K. Heffner, Państwowy Instytut Naukowy, Instytut Śląski w Opolu, Opole 2005.
- System finansowania ochrony środowiska w Polsce*, red. J. Famielec, Wydawnictwo AE, Kraków 2005.
- Ochrona środowiska 1994-2005*, GUS, Warszawa 2005.

AN ANALYSIS OF DIFFERENT TYPES OF ECOLOGICAL INVESTMENTS IN THE OPOLE REGION – A RETROSPECT

Summary

In the article, ecological investments in the Opole region are analyzed. First, the investments in the whole of Poland are analyzed from a macroeconomic point of view. In the rest of the article the analysis concentrates on the Opole region. The time interval 1994-2003 is divided into three periods. The first period (1993-1997) is characterized by a dynamic increase in investment outlays on environmental protection. In the second period (1998-2001) there was a significant decline in investments, which is related to the general crisis in public finance in Poland. In the third period, an increase in investment outlays can be observed, although this increase is smaller than in the first period. During the whole period, the structure of investment changed. Most clearly is the decline in investment in air protection while investment outlays on water protection increased at the same time.